

Bestuurlijke samenvatting Programma Stedelijk Water en Riolering 2022-2027 Koggenland

31 januari 2022

Samenvatting

Voor u ligt de samenvatting van het programma Stedelijk Water en Riolering (PSWR) gemeente Koggenland 2022 - 2027. Het PSWR is een beleidsplan dat op hoofdlijnen de invulling van de gemeentelijke watertaken weergeeft. Naast de afvalwaterzorgplicht behandelt het ook de zorgplichten hemelwater en grondwater.

De zeven gemeenten binnen de samenwerkingsregio Westfriesland (Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer en Stede Broec), het hoogheemraadschap Hollands-Noorderkwartier (HHNK) en PWN Drinkwaterbedrijf Noord-Holland werken intensief samen op het gebied van stedelijk waterbeheer. Binnen deze samenwerking geven ze het rioleringsbeleid gezamenlijk vorm.

In de Bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst Samenwerking Waterketen Westfriesland (2021-2030) is als doelstelling opgenomen om het beheer van de afvalwaterketen uit te voeren tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Hiermee worden kosten over de hele afvalwaterketen bedoeld, dus inclusief zuiveringskosten. Om deze doelstelling te kunnen behalen is besloten om het programma Stedelijk Water en Riolering (PSWR) gezamenlijk in de regio op te stellen. Het opstellen van gezamenlijk rioleringsbeleid vertaalt zich in het samenvoegen van bestaande en toekomstige beleidslijnen om te komen tot een eensluidende visie en gezamenlijke ambities en strategieën. Speerpunten hierbij zijn afstemmen en voorsorteren op de Omgevingswet, risicogestuurd beheer, verbeteren van het functioneren en op elkaar afstemmen van de middelen en maatregelen.

Omdat de gemeenten in o.a. historisch, geografisch en organisatorisch opzicht van elkaar verschillen kent het PSWR daarnaast een gemeentespecifieke uitwerking. Het gaat dan met name om de evaluatie, een beschrijving van de huidige situatie, de benodigde middelen en maatwerk met betrekking tot bepaalde strategieën. Het uitvoeringsprogramma is een combinatie van activiteiten die gezamenlijk en gemeentespecifiek worden opgepakt.

Waarom het programma Stedelijk Water en Riolering (PSWR)?

Gemeenten zijn vanuit de huidige wetgeving (Wet Milieubeheer) verplicht om periodiek een GRP vast te laten stellen. Na het van kracht worden van de Omgevingswet is het PSWR niet langer een wettelijk verplichte planvorm, maar kunnen elementen hiervan opgaan in respectievelijk de omgevingsvisie, -plan en -programma. Hoewel de wettelijke verplichting tot het opstellen van een rioleringsplan komt te vervallen is besloten om wel een nieuw plan op te stellen. Het rioleringsplan is immers een effectief planinstrument gebleken om de rioleringszorg te borgen en activiteiten af te stemmen. De planperiode van het huidige GRP Koggenland (2019-2022) verloopt pas aan het einde van volgend jaar. Om samen op te trekken in de regio Westfriesland, is besloten om het nieuwe PSWR een jaar eerder in te laten gaan dan noodzakelijk.

De omgevingsvisie is een – verplicht door de gemeenteraad op te stellen – integrale visie met strategische beleidskeuzen voor de fysieke leefomgeving en voor de lange termijn. In een omgevingsplan dienen decentrale overheden al hun regels met betrekking tot de leefomgeving bijeen te brengen in één gebiedsdekkende regeling. Om zo goed mogelijk te kunnen aansluiten op de omgevingsvisie en op het omgevingsplan hebben we de traditionele opzet van het huidige rioleringsplan aangepast. Dit programma Stedelijk Water en Riolering (PSWR) bevat nu bouwstenen voor de omgevingsvisie, bouwstenen voor het omgevingsplan en een concreet maatregelenprogramma. In dit programma leggen we nog steeds vast hoe we ervoor zorgen dat we aan de zorgplichten voldoen, welke kosten ermee zijn gemoeid en welke inzet van financiële en personele middelen hiervoor nodig is. Dit vormt de beleidsmatige basis voor de rioolheffing.

Waar staan we?

Om invulling te geven aan de drie zorgplichten riolering beheren en onderhouden we als gemeente onderstaande voorzieningen.

Systeem	Type	Omvang	Eenheid
Vrijverval riolering	Gemengd	29	km
	Vuilwater	41	km
	Hemelwater	45	km
	Overig	1	km
Drukriolering		55	km
Persleidingen		81	km
Hoofdgemalen		49	st
Drukriolering (pompunits)		653	st
Randvoorzieningen		4	st
Externe overstorten	Met randvoorziening	3	st
	Zonder randvoorziening	22	st
	Hoge leiding	-	st
HWA-uitlaten		123	st
Infiltratievoorzieningen		-	st
Bijzondere hemelwatervoorzieningen (bijv. wadi)		-	st
Kolken		9105	st
DT/IT riolering		1	km
Meetpunten	Grondwater	-	st
	Afvalwater	-	st
	Oppervlaktewater	-	st

De toestand van de rioleringsobjecten is goed te noemen, zo blijkt uit de inspectiebeelden. Daar waar zich problemen hebben voorgedaan of we op inspectiebeelden problemen constateerden, zijn deze opgelost. Vanwege de goede status van riolering, hebben we riolering in de afgelopen jaren gerelined in plaats van vervangen. Alle gegevens en beelden bewaren we in ons beheerpakket Kikker. Op basis van inspectieresultaten, bepalen welke actie nodig is.

Enkele aandachtspunten zijn:

- Uitdagingen die klimaatverandering met zich meebrengt voor de hemelwater- en grondwaterzorg.
- Krapte in personele middelen met de nodige competenties;
- Ontbreken van een meerjarenplanning waarmee we anticiperend te werk kunnen gaan en waarmee de benodigde rioolheffing beter onderbouwd kan worden;
- Knelpunten als gevolg van bedrijfslozingen (via vetafscheider) op drukriolering;
- IBA's blijken in onderhoud duurder dan verwacht en worden in overeenstemming met HHNK uitgefaseerd;
- Op dit moment worden aansluitingen voorgefinancierd vanuit onderhoudsbudget, waardoor er geregeld tijdelijke tekorten optreden gedurende het jaar, waar een (onnodige) verklaring voor nodig is.

In onze strategie voor de komende planperiode houden we zoveel als mogelijk rekening met deze aandachtspunten

Wat willen we?

Bij het uitvoeren van de gemeentelijke watertaken streven we, binnen de beschikbare middelen en mogelijkheden, de volgende doelen na:

Algemeen

- Beperken van kostenstijging rioleringszorg;
- Beperken van de kwetsbaarheid van de organisatie;
- Bijdragen aan klimaatadaptatie
- Bijdragen aan de ambitie van regio Westfriesland om tot de top 10 van meest aantrekkelijke regio's van Nederland te gaan behoren

Stedelijk afvalwater

- Doelmatige inzameling en transport van stedelijk afvalwater
- Voorkomen van ongewenste emissies/gezondheidsrisico's en beperken overlast voor de omgeving
- Bijdragen aan een duurzame verwerking van afvalwater en een optimale inrichting van de waterketen

Hemelwater

- Doelmatige inzameling en verwerking van hemelwater
- Beperken van het risico op wateroverlast
- Beperken van de milieubelasting op bodem en oppervlaktewater

Grondwater

- Voorkomen van structurele grondwaterover- en -onderlast, afgestemd op de functie van het gebied/object
- Bijdragen aan de aanvulling van de grondwatervoorraad in droogtegevoelige gebieden

Oppervlaktewater

- Borgen bergings- en ontwateringsfunctie van het stedelijk oppervlaktewater

Drinkwater

- Bijdragen aan de bescherming van drinkwatervoorzieningen

Het PSWR laat zien hoe we naast de invulling van onze zorgplichten stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater samen met onze waterpartners de komende jaren ook een bijdrage leveren aan het behalen van maatschappelijke doelen. Bij rioolrenovatie, (her)ontwikkelingen of herinrichting van de openbare ruimte willen we kansen pakken om, bij voorkeur samen met inwoners, ook een bijdrage te kunnen leveren aan een klimaatbestendige en waterrobuuste omgeving, betere waterkwaliteit en ecologie (kaderrichtlijn water), de energietransitie, circulaire economie (levensduurverlenging/hergebruik materialen), versterking van de biodiversiteit en duurzame mobiliteit. Daarom zijn in het PSWR de volgende bouwstenen voor in de omgevingsvisie opgenomen:

- Beschermen van de gezondheid
- Beschermen van de fysieke leefomgeving en bijdragen aan omgevingskwaliteit
- Bijdragen aan een klimaatbestendige en waterrobuuste omgeving
- Bijdragen aan de energietransitie en een circulaire economie

Wat gaan we doen?

Om invulling te geven aan onze zorgtaken en ambities continueren we onze reguliere beheer- en onderhoudswerkzaamheden en voeren we specifieke activiteiten uit om invulling te geven aan de doelen en strategie. In het PSWR zijn deze werkzaamheden in hoofdlijnen beschreven en verdeeld in de taakvelden Planvorming, Onderzoek, Onderhoud, Maatregelen en Facilitair.

Belangrijke activiteiten tijdens de aankomende planperiode zijn:

- Inrichten van de omgeving (ondergrond en bovengrond) op waterrobuuste manier (zie ook klimaatadaptatiestrategie)
- Doorlopen van watertoetsprocedure bij planologische wijzigingen om grondwateroverlast te voorkomen.
- Onderling te delen van grondwatermetinggegevens in de regio en op uniforme (centrale) wijze te ontsluiten.
- Opstellen regelgeving voor oppervlaktewater wat niet is aangewezen als zwemwater
- Ontwikkelen van de aanpak risicogestuurd beheer
- Via actieve communicatie verder vergroten van het waterbewustzijn bij inwoners, bedrijven en organisaties.
- Personele capaciteit en kennis op orde brengen
- Calamiteitenplannen opstellen in regionaal band, waarin we nadenken over hoe we de drinkwatervoorziening en afvalwaterverwerking tijdens (langdurige) uitval toch kunnen waarborgen.
- Opstellen van een meerjarenplanning waarmee we anticiperend te werk kunnen gaan en waarmee de benodigde rioolheffing beter onderbouwd kan worden
- In regionaal verband analyseren van energieverbruik en aanbod van afvalwater in de afvalwaterketen (per zuiveringskring) om dit zo goed mogelijk af te stemmen op de vraag, zowel kwantitatief als qua samenstelling.
- Opstellen standpunten lozing chloor door particulieren in de gemeente Koggenland om aantasting van betonriolen te voorkomen.
- Overleg met HHNK en bedrijven over alternatieven voor lozing van wasplaatsen bij bedrijven in de buitengebieden (niet op drukriolering waar het voor problemen zorgt).

Wat kost het?

Om invulling te geven aan de activiteiten uit dit PSWR halen we jaarlijks geld op van inwoners en bedrijven via de rioolheffing. Voor de aankomende planperiode, worden hogere kosten verwacht dan in voorgaande jaren. Ten opzichte van 2021 vallen de volgende kosten hoger uit:

- € 100K hogere perceptiekosten
- € 20K hogere kosten voor energie
- € 220K overhead
- € 194k hogere onderhoudskosten
- Afgelopen jaren, zijn er nauwelijks riolen vervangen vanwege de goede toestand. Er zijn wel riolen gerelined. De verwachting is dat de investeringskosten de komende jaren hoger uitvallen, omdat een deel van de riolering vervangen moet worden. Daarbij houden we er rekening mee dat er vanaf 2028 een investeringspiek op onze gemeente afkomt (op basis van aanlegjaren).

Activeren of sparen?

Op een zeker moment zijn riolen in de gemeente Koggenland aan vervanging toe. De aankomende jaren gaan we veel riolen vervangen of renoveren.

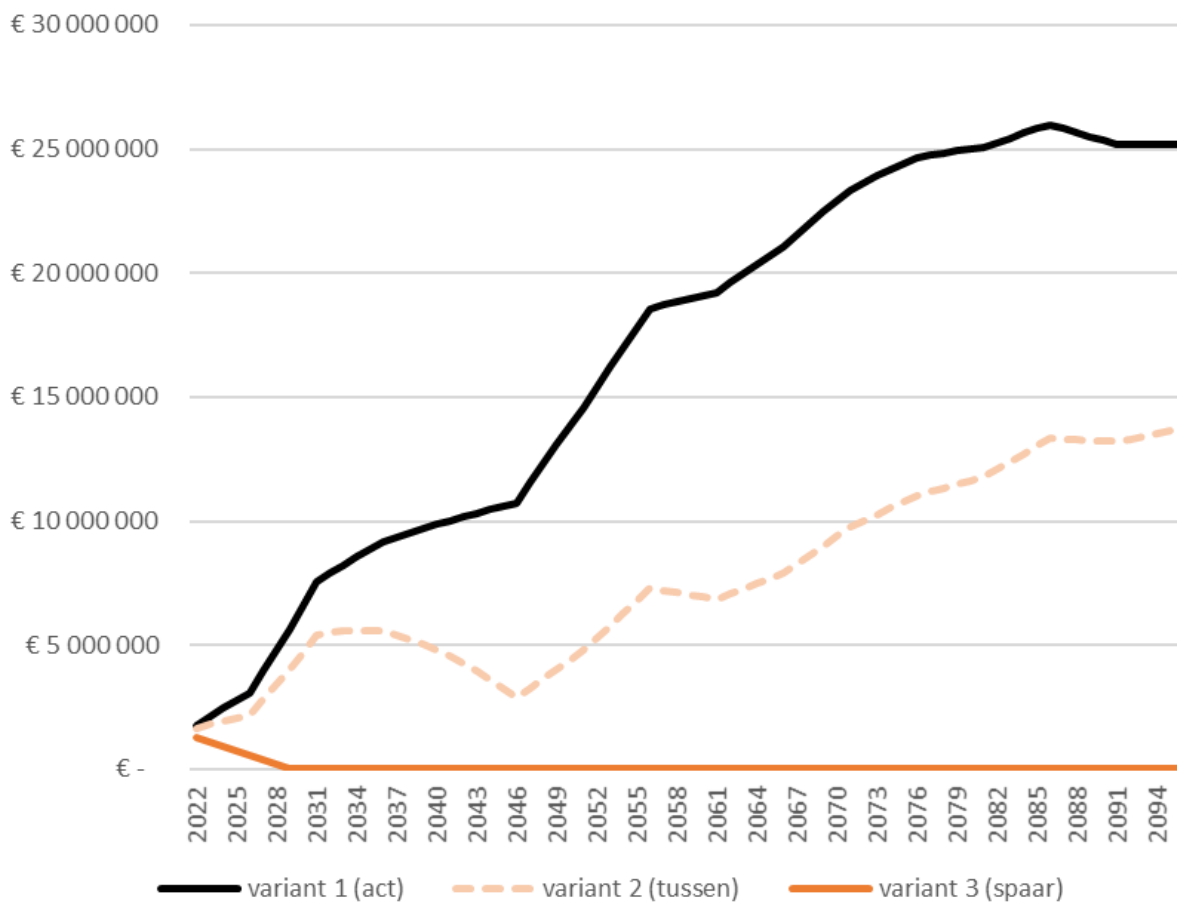
Een kostenverhogende factor is de toename van rentelasten. Grote investeringen in de riolering worden doorgaans geactiveerd. Dit betekent dat de investering wordt afgeschreven over de verwachte gebruiksduur. De jaarlijkse afschrijving en rente vormen een last in de rioolbegroting. Net zoals bij het afsluiten van een woning hypotheek zijn de kapitaallasten (vanwege de optredende rentelasten) hierdoor hoger dan het investeringsbedrag. Een alternatief is om te sparen voor toekomstige investeringen. In 2022 is het rentepercentage in de gemeente Koggenland maar 0,13%. Wanneer de rente stijgt, voorkomen we met sparen (hoogoplopende) rentelasten. De koepelorganisatie van riolerend Nederland 'Stichting RIONED' beveelt gemeenten aan om de financieringswijze van investeringen om te vormen naar 'sparen vooraf'.

Om tot een kostendekkend tarief te komen hebben we een financiële doorrekening van de rioolheffing over 75 jaar gemaakt. Om het verschil tussen de financieringsmethodieken 'activeren' en 'sparen vooraf' in beeld te brengen hebben we drie verschillende varianten uitgewerkt. Deze staan toegelicht in Tabel 1.

Tabel 1: Berekende varianten

Variant	Financieringsmethodiek
Variant 1 (act)	Activeren. Geactiveerde investeringen tot een boekwaarde. Uit de boekwaarde volgen kapitaallasten (rente- en afschrijvingslasten) voor een bepaalde duur.
Variant 2 (tussen)	Mengvorm sparen vooraf & activeren. Hierbij streven we zoveel mogelijk investeringen te betalen via de spaarvoorziening, maar om te voorkomen dat de heffing in het begin moet stijgen worden restinvesteringen nog wel geactiveerd en daarna versneld afgelost.
Variant 3 (spaar)	Sparen vooraf. In deze variant financieren we vervangingsinvesteringen volledig vanuit spaarbedragen. Hierbij ontstaan geen nieuwe boekwaarden en rentelasten uit nieuwe investeringen.

Als (rest)investeringen worden geactiveerd – zoals in variant 1 en variant 2 - leidt dit tot een boekwaarde, ofwel een restschuld. Uit de boekwaarde volgen kapitaallasten (rente- en afschrijvingslasten) voor een bepaalde duur. Bij variant 2 proberen we het activeren van investeringen zoveel mogelijk te voorkomen, maar als de spaarvoorziening niet toereikend is ontstaan er alsnog restboekwaarden die in opvolgende jaren versneld worden afgelost. In variant 3 ontstaan er helemaal geen boekwaarde uit nieuwe investeringen. Investeringen uit het verleden leiden in alle drie de varianten nog tot boekwaarde in de planperiode. Figuur 1 laat het verschil in gecombineerde boekwaardeverloop in de beschouwde periode zien tussen de drie varianten.

Figuur 1: Heffingsverloop gemeente Koggenland volgens drie varianten in periode 2022-2096 (vast prijspeil)

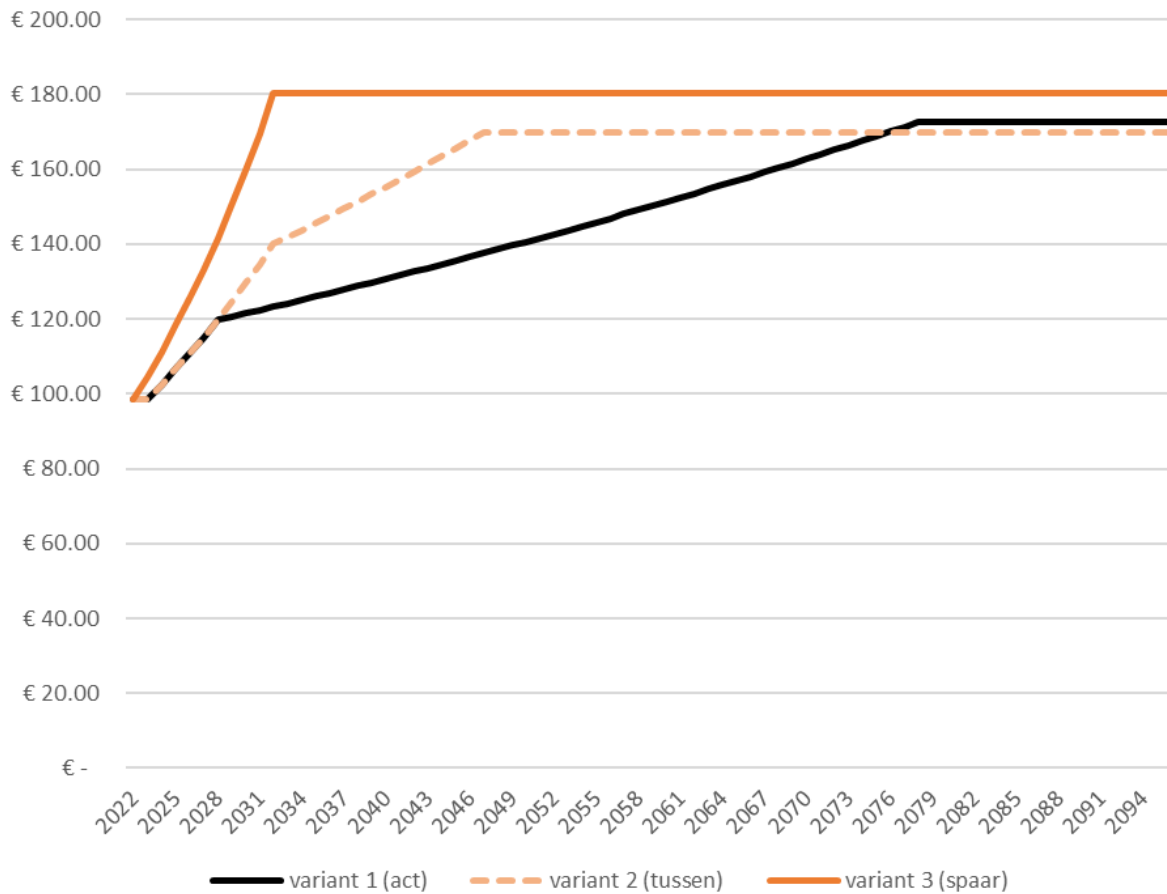
De verwachte uitgaven, gecombineerd met de financieringsmethode en het boekwaardeverloop dat daaruit volgt, leiden tot een lastenpatroon. De jaarlijks benodigde inkomsten zijn omgerekend naar een rioolheffing per equivalente heffingseenheid.

Uitgedrukt in getallen leiden de benodigde inkomsten in getallen tot de volgende tarieven gedurende de planperiode:

Tabel 2: Benodigde heffing volgens drie varianten gedurende planperiode (vast prijspeil)

Jaar	Heffing volgens variant 1 (act)	Heffing volgens variant 2 (tussen)	Heffing volgens variant 3 (spaar)
2022	€ 98,41	€ 98,41	€ 98,41
2023	€ 98,41	€ 98,41	€ 104,55 (+6,2%)
2024	€ 102,35 (+4,0%)	€ 102,35 (+4,0%)	€ 111,07 (+6,2%)
2025	€ 106,44 (+4,0%)	€ 106,44 (+4,0%)	€ 117,99 (+6,2%)
2026	€ 110,70 (+4,0%)	€ 110,70 (+4,0%)	€ 125,35 (+6,2%)
2027	€ 115,13 (+4,0%)	€ 115,13 (+4,0%)	€ 133,17 (+6,2%)

In Figuur 2 is het verwachte heffingsverloop in de beschouwde periode weergegeven volgens de drie varianten. Om een kostendeekkende rioolheffing te behouden, dient de in Tabel 2 en Figuur 1 weergegeven rioolheffing jaarlijks te worden geïndexeerd op basis van de optredende inflatie.

Figuur 2: Boekwaardeverloop gemeente Koggenland volgens drie varianten in periode 2022-2096 (vast prijspeil)

De heffing moet gedurende de planperiode volgens alle varianten stijgen, omdat het lastenniveau vanaf het startjaar hoger is dan het inkomstenniveau. Volgens variant 3 is de benodigde stijging het grootst en volgens variant 1 het minst groot volgens variant 1. Volledig activeren is dus op korte termijn en middellange termijn goedkoper dan volledig sparen.

De keerzijde hiervan is dat onze restschuld niet afneemt, maar juist veel toeneemt. Toekomstige generaties zullen deze restschuld moeten aflossen. Met spaarvoorziening in variant 2 en 3, voorkomen we groeiende rentelasten en hoge restschulden in de toekomst. Wanneer we investeringen volledig activeren (variant 1) groeit de restschuld zelfs tot 20 keer (€25,9 MLN) onze huidige restschuld (€1,3 ML). Wanneer we volledig sparen (variant 3) zijn we in 2030 volledig restschuldvrij.

Bovendien dient rekening gehouden te worden met de huidige, lage rentestand. Stel dat de rente in de toekomst stijgt, dan zal de rente op geactiveerde investeringen meestijgen. Deze rentelastenverhoging komt op dat moment direct en volledig ten laste van de rioolheffing. Door gebruik te maken van een spaarsystematiek worden we als gemeente – voor wat betreft de rioolheffing – aanzienlijk minder afhankelijk van veranderingen op de financiële markten. Concluderend kan gesteld worden dat de verlaging van de (riolering)boekwaarde leidt tot meer zekerheid in de lastenontwikkeling en meer stabiliteit in het benodigde heffingsstarief.

Als gemeente Koggenland willen we het vooruitschuiven van lasten naar toekomstige generaties beperken. Bovendien willen we een stabiel heffingsverloop. We willen daarentegen ook een acceptabele heffing voor onze inwoners. Om deze redenen is variant 2 als voorkeursvariant in het PSWR opgenomen.

Hoe gaan we het doen?

We continueren de samenwerking in de regio Westfriesland. Deze samenwerking benutten we bij het overdragen van kennis en ervaring.

Om invulling te geven aan goed en doelmatig rioleringsbeheer in Koggenland, zijn intern voldoende personele middelen nodig. De bestaande formatie in de gemeente Koggenland is weergegeven in Tabel 3 en bedraagt 1,8fte.

Tabel 3: Jaarlijkse huidige formatie (2021) gemeente Koggenland

Onderdeel	Aantal fte
Planvorming, onderzoek en facilitair	0,9 fte
Onderhoud	0,7 fte
Maatregelen	0,2 fte
TOTAAL	1,8 fte

De ervaring van de afgelopen planperiode heeft ons geleerd dat de werkzaamheden onder druk staan bij de bestaande formatie. Bovendien is er vanwege het ontbreken van een beleidsmedewerker in de periode 2013-2021 weinig aandacht geweest voor planvorming, onderzoek en het op orde krijgen van gegevensbeheer. We hebben ons in die periode vooral gericht op het reactief draaien houden van het stelsel. Door onderbezetting is een achterstand opgelopen in het gegevensbeheer. Deze achterstand dient in deze planperiode ingehaald te worden. Bovendien hebben we de ambitie om aan de slag te gaan met een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van de openbare ruimte.

De benodigde formatie is weergegeven in **Error! Not a valid bookmark self-reference.** en bedraagt 2,5 fte.

Tabel 4: Jaarlijkse benodigde formatie gemeente Koggenland

Onderdeel	Aantal fte
Planvorming, onderzoek en facilitair	1,0 fte
Onderhoud	1,0 fte
Maatregelen	0,5 fte
TOTAAL	2,5 fte